

**STRUČNO VIJEĆE UČITELJA/NASTAVNIKA GEOGRAFIJE
ŽUPANIJA SISAČKO –MOSLAVAČKA I KARLOVAČKE
I**

ŠKOLSKA KNJIGA ZAGREB

GEOGRAFSKI PRISTUP PROBLEMATICI OKOLIŠA

MATE MATAS

Učiteljski fakultet Zagreb - Podružnica Petrinja

TEMELJNE POJMOVNE ODREDNICE

OKOLIŠ ?

- **SVEUKUPNOST PRIRODNE OSNOVE I DRUŠTVENE MODIFIKACIJE (OKOLINA - IMA NAGLAŠENIJI SOCIJALNI, A OKOLICA PROSTORNI ASPEKT).**

KRIZA OKOLIŠA ?

- BITNO OBILJEŽJE SUVREMENOG RAZDOBLJA
- POREMEĆENI ODNOSI U I MEĐU SASTAVNICAMA OKOLIŠA
- ZAHVAĆENE ABIOTIČKE I BIOTIČKE SASTAVNICE SVIH EKOSUSTAVA I NA TAJ NAČIN POREMEĆENI ODNOSI MEĐU ŽIVIM SVIJETOM TE IZMEĐU ŽIVE I NEŽIVE PRIRODE
- IMA GLOBALNE RAZMJERE I ZAHVAĆA SVE ZEMLJE MALE I VELIKE, RAZVIJENE I NERAZVIJENE, BOGATE I SIROMAŠNE.

ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA
OKOLIŠ
(OFICIJELNO I NEOFICIJELNO)

A.) EKOLOŠKO OBRAZOVANJE ili obrazovanje za okoliš

- Usvajanje temeljnih znanja (sustav činjenica i generalizacija o objektivnoj stvarnosti o svim sastavnicama okoliša kao i čimbenicima koji utječu na promjenu njegove kvalitete (stupanj gospodarskog i društvenog razvoja, demografska obilježja, urbanizacija, promet, poljoprivreda, pravni i politički poredak i sl.).
- Usvajanje temeljnih znanja o interakciji žive i nežive komponente prostora

ODGOJ ZA OKOLIŠ?

- Razvijanje pravilnih stavova (odgojnih vrijednosti vrednota) koji spontano tjeraju pojedince na promjene u ponašanju
- Razvijanje **svjesne odgovornosti** (ne zabrane i represije) za okoliš, te raspoloženja za prihvaćanje normi i vrijednosnih kriterija snošljivih za okoliš, kao i osjećaja potrebe primjenjivanja činjeničnog znanja u cilju zaštite i unapređivanja kvalitete okoliša
- Odgovornost u smislu glasa savjesti (savjest je iznad čovjeka, ne može se isključiti) ima mnogo oblika pa može biti potisnuta narušena ili pak preosjetljiva

Neka razmišljanja pok. pape Ivana Pavla II. o odgoju za okoliš

- Odgoj za okoliš nužan je zbog:
- **Odgovornosti prema sebi tj. vlastitoj savjesti;**
- **Odgovornost prema drugima; (pred vlastima, čovječanstvu, poviješću pred Bogom)**

- Stvoritelj je povjerio ljudima zadaću brige za svijet:
- *Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji. Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih. I blagoslovi ih Bog i reče im : "Plodite se i množite i napunite zemlju, i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji!" (Post 1, 26 – 28)*

ODGOVORNOST ZA OKOLIŠ

RAZUMLJIVA JE JER:

- *Čovjek iskorištava njegove potencijale kako bi preživio, divi se njegovom savršenstvu, pokušavao to savršenstvo prenijeti u zanosna umjetnička djela, odmarao svoje tijelo i duh pomoću njegovih bogatstava, u njemu traži unutarnji mir i strahuje pred njegovom razornom snagom.*
- *Jednostavnost odnosa čovjeka i prirode je u tome što nam priroda pruža gotovo sve što trebamo bez da traži nešto zauzvrat – sve dok ne zaboravimo da nad njom nemamo apsolutnu vlast.*
- *Odgojne vrednote su za razliku od znanja "tople" i imaju pokretački potencijal pa se smatraju presudnim pri opredjeljivanju za određeni*

ODGOJU I OBRAZOVANJU ZA OKOLIŠ

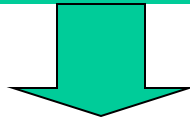
- Dvije komponente usmjerene prema istom cilju – kvalitetniji okoliš, ali ih se ne bi smjelo poistovjećivati.
- **Temeljni cilj odgoja i obrazovanja za okoliš** - pokušaj da se pojedince i društvene skupine pouči o kompleksnosti pojma prirodnog i umjetnog okoliša, kako bi se usvojila potrebna znanja, vrijednosti, načine ponašanja i praktične vještine, koje bi im omogućile da odgovore i učinkovito sudjeluju u uočavanju i rješavanju problema s okolišem te izgrađivanju kvalitete okoliša (*Prva međunarodna konferencija o odgoju za okoliš država članica UNESCO-a 14. do 26. listopada 1977. godine u Tbilisiju*)

ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA OKOLIS GODENI TEORIJI ODRŽIVOG RAZVOJA

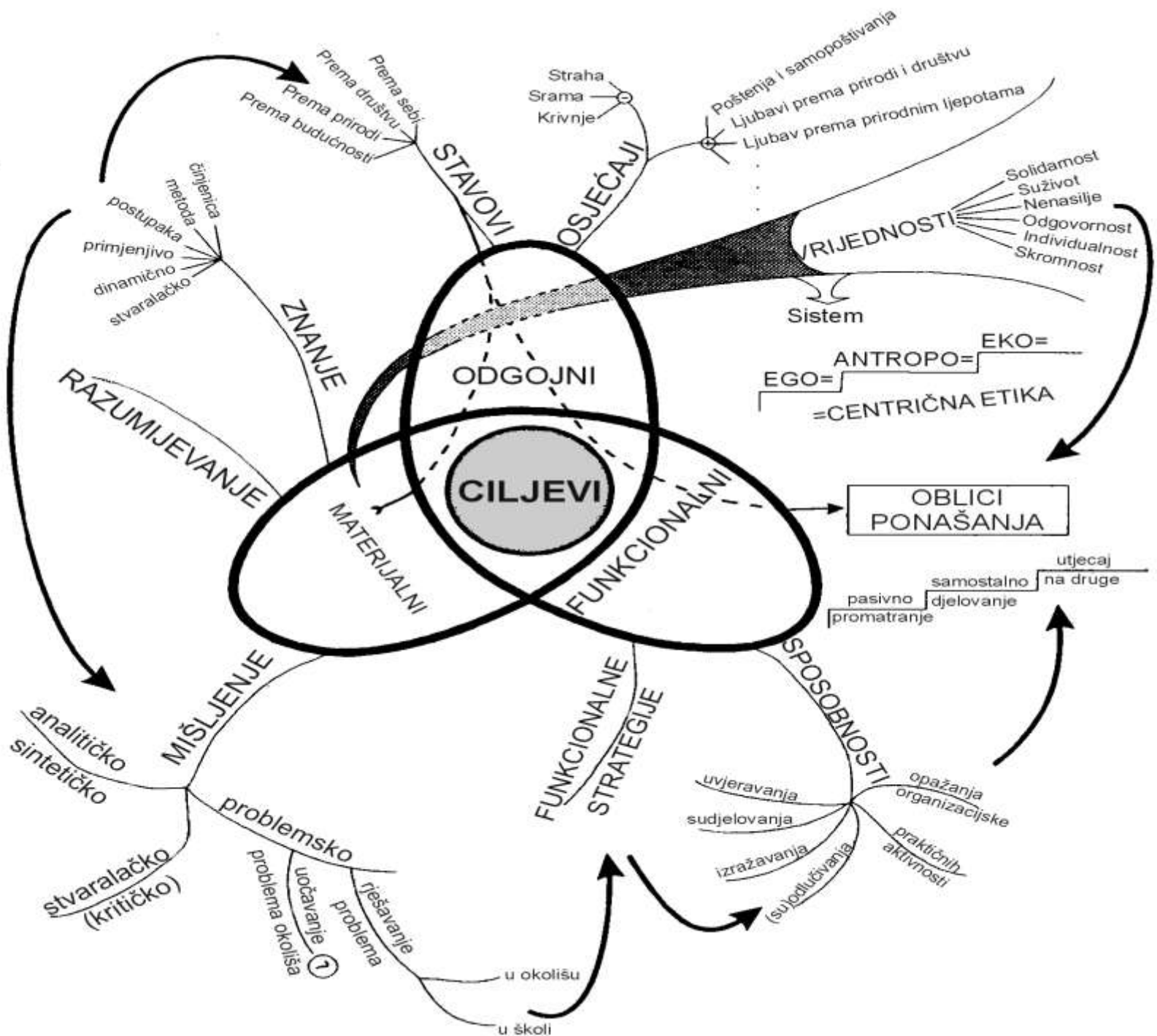
ni razvoj, odnosno zaštita s razvojem se tumači
utarnje jedinstvo gospodarskog, društvenog i
kog razvoja. Po toj teoriji koja u posljednjih
k godina dobiva sve veći broj pristaša u okolišu
o perzistentne stabilnosti mora vladati
oteža, kaos, nestabilnost jer takvo stanje uvjetuju
ni i ljudski čimbenici. Odgoj i obrazovanje za
moraju biti u funkciji takvog tipa razvoja.

ZNAČAJNIJE PRETPOSTAVKE ODGOJA I OBRAZOVANJA PRILAGOĐENOG TEORIJI ODRŽIVOG RAZVOJA

- Ostvarivanje svijesti o okolišu i razvoju u svim sektorima društva u čitavom svijetu što je prije moguće,
- Obrazovanju za okoliš i razvoj učiniti dostupnim svim skupinama ljudi od osnovne i srednje škole do fakulteta i odrasle dobi,
- Odgoj i obrazovanje za okoliš uključiti u sve obrazovne programe kako bi se dobio što je moguće bolji uvid u probleme okoliša užih i širih razmjera
- Pružiti pomoć svim institucijama koje se bave odgojem i obrazovanjem za okoliš i to u izradi optimalnih programa i edukaciji administratora, planera, edukatora i drugih djelatnika pri čemu se mogu koristiti i iskustva nevladinih organizacija,
- Promicati uspješne obrazovne modele i pomagati nove metode i postupke

- Posebno se ističe uloga neoficijelnog obrazovanja i javne svijesti
- Ustrojiti ili pojačati stručne programe odgoja i obrazovanja za okoliš i razvoj i učiniti ih dostupnim svim ljudima, bez obzira na socijalni status, dob, spol ili rasu,
- Osposobljavati fleksibilnu radnu snagu različite dobne strukture radi što efikasnijeg rješavanja problema vezanih za okoliš i razvoj
- Osposobljavati znanstveno-nastavne institucije radi što kvalitetnije obučavanja novih edukatora, političara, gospodarstvenika, radnika u cilju boljeg razumijevanja problema vezanih za okoliš i razvoj
- Pitanja okoliša i razvoja učiniti sastavnim dijelom upravljanja, marketinga, proizvodnje i financija.

NEKA KONKRETNA
RAZMIŠLJANJA I SUGESTIJE NA
PRIMJERIMA HRVATSKIH
KRŠKIH PODRUČJA

Prirodna obilježja krajolika	Pojmovne odrednice i etape razvoj	Ljudske aktivnosti kao čimbenik krajolik
<ul style="list-style-type: none"> - Ogoljelost - Bezvodnost (Voda brzo ponire u podzemlje i otječe podzemnim pukotinama) - Prevlast makije i šikare - Klima vrućih i suhih ljeta, jakih kiša u pljuskovima -Labilna ekološka ravoteža 	Krš i krški krajolik	<ul style="list-style-type: none"> -Rijetka naseljenost - smanjene proizvodne aktivnosti - Nepovoljan sastav stanovništva - Složeni socijalni, zdravstveni, psihološki i drugi problemi - Intenzivno iseljavanje stanovništva
<p>Šumom pokriveno područje ispresijecano izoliranim kamenim blokovima</p> <ul style="list-style-type: none"> - Velika zastupljenost hrastovih šuma - Bujice i potoci, povremeni površinski tokovi - Ponori na najnižim točkama polja i udolina 	Temeljna etapa (pokriveni krš) uglavnom u predturskom razdoblju	<ul style="list-style-type: none"> - Umjerena naseljenost - umjerena sječa šuma radi ogrijeva i građevinskog materijala
<p>Otežana ili usporena regeneracija šuma zbog prekomjerne ispaše i mikroklimatskih uvjeta.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konverzacija vrsta (nestajanje hrasta „solitera“ te visokih šuma hrasta jasena kljena i sl. odnosno širenje grmolikih formi - Smanjena izdašnost prostora i privlačnost za naseljavanje. - Slabljenje bujica i potoka - Veći broj ponora u izvorišnim I gornjim dijelovima 	Etapa intenzivnijih antropogenih utjecaja - uglavnom u postturskom razdoblju	<p>Krčenje šuma radi širenja obradivih površina</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pojačana ispaša (ovce, koze, goveda) - Pojačano naseljavanje - Pojačana sječa šuma radi građevnog materijala i ogrijeva - Pojačane gospodarske aktivnosti
<p>Ogoljeli krš</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nekad obradivo zemljište nepovratno izgubljeno - Oskudna vegetacija (makija i šikara) - Nestanak bujica i potoka - Iscrpljenost prostora 	Etapa ogoljelog krša (razdoblje 19- I 20 st.	<ul style="list-style-type: none"> - Intenzivno iseljavanje (egzodus) prema primorskom području ili inozemstvu (prekomorske ili europske zemlje) - Rijetka naseljenost - Starački ugar - Gubitak pejzažne prepoznatljivosti
<p>Spora ali primjetna obnova šumskih površina</p>	Etapa revitalizacije ili konzervacije (suvremeno razdoblje)	<ul style="list-style-type: none"> - Korištenje prirodnih izvora I potencijala (turizam, industrija, promet I sl.) prilagoditi mogućnostima prostora - Pošumljavanje

Prirodna obilježja krajolika	Pojmovne odrednice i etape razvoj	Ljudske aktivnosti kao čimbenik krajolik
<ul style="list-style-type: none"> - Ogoljelost - Bezvodnost (voda brzo ponire u podzemlje i otječe podzemnim pukotinama) - Prevlast makije i šikare - Klima vrućih i suhih ljeta, jakih kiša u pljuskovima -Labilna ekološka ravnoteža	<h1>Krš i krški krajolik</h1>	

Prirodna obilježja krajolika	Pojmovne odrednice i etape razvoj	Ljudske aktivnosti kao čimbenik krajolik
<ul style="list-style-type: none"> - Ogoljelost - Bezvodnost (voda brzo ponire u podzemlje i otječe podzemnim pukotinama) - Prevlast makije i šikare - Klima vrućih i suhих ljeta, jakih kiša u pljuskovima -Labilna ekološka ravnoteža	<h2>Krš i krški krajolik</h2>	<ul style="list-style-type: none"> -Rijetka naseljenost - smanjene proizvodne aktivnosti - Nepovoljan sastav stanovništva - Složeni socijalni, zdravstveni, psihološki i drugi problemi - Intenzivno iseljavanje stanovništva

Prirodna obilježja krajolika	Pojmovne odrednice i etape razvoj	Ljudske aktivnosti kao čimbenik krajolik
	<p>Temeljna etapa (pokriveni krš) uglavnom u predturskom razdoblju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Umjerena naseljenost - umjerena sječa šuma radi ogrijeva i građevinskog materijala

krajolika	etape razvoj	čimbenik krajolik
<ul style="list-style-type: none"> - Šumom pokriveno područje ispresijecano izoliranim kamenim blokovima - Velika zastupljenost hrastovih šuma - Bujice i potoci, povremeni površinski tokovi - Ponori na najnižim točkama polja i udolina	<p style="text-align: center;">Temeljna etapa (pokriveni krš) uglavnom u predturskom razdoblju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Umjerena naseljenost - umjerena sječa šuma radi ogrijeva i građevinskog materijala

Prirodna obilježja krajolika	Pojmovne odrednice i etape razvoj	Ljudske aktivnosti kao čimbenik krajolik
<ul style="list-style-type: none"> - Otežana ili usporena regeneracija šuma zbog prekomjerne ispaše i mikroklimatskih uvjeta. - Konverzacija vrsta (nestajanje hrasta „solitera“ te visokih šuma hrasta jasena kljena i sl. odnosno širenje grmolikih formi - Smanjena izdašnost prostora i privlačnost za naseljavanje. - Slabljenje bujica i potoka - Veći broj ponora u izvorišnim i gornjim dijelovima 	<p style="text-align: center;">Etapa intenzivnijih antropogenih utjecaja - uglavnom u postturskom razdoblju</p>	<p>Krčenje šuma radi širenja obradivih površina</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pojačana ispaša (ovce, koze, goveda) - Pojačano naseljavanje - Pojačana sječa šuma radi građevnog materijala i ogrijeva - Pojačane gospodarske aktivnosti

Prirodna obilježja krajolika	Pojmovne odrednice i etape razvoj	Ljudske aktivnosti kao čimbenik krajolik
<ul style="list-style-type: none"> - Ogoljeli krš - Nekad obradivo zemljište nepovratno izgubljeno - Oskudna vegetacija (makija i šikara) - Nestanak bujica i potoka - Iscrpljenost prostora 	<p>Etapna ogoljelog krša (razdoblje 19. i 20 st.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Intenzivno iseljavanje (egzodus) prema primorskom području ili inozemstvu (prekomorske ili europske zemlje) - Rijetka naseljenost - Starački ugar - Gubitak pejzažne prepoznatljivosti

Prirodna obilježja krajolika	Pojmovne odrednice i etape razvoj	Ljudske aktivnosti kao čimbenik krajolik
<p>- Spora ali primjetna obnova šumskih površina</p>	<p>Etapu revitalizacije ili konzervacije (suvremeno razdoblje)</p>	<p>- Korištenje prirodnih izvora i potencijala (turizam, industrija, promet i sl.) prilagoditi mogućnostima prostora - Pošumljavanje</p>

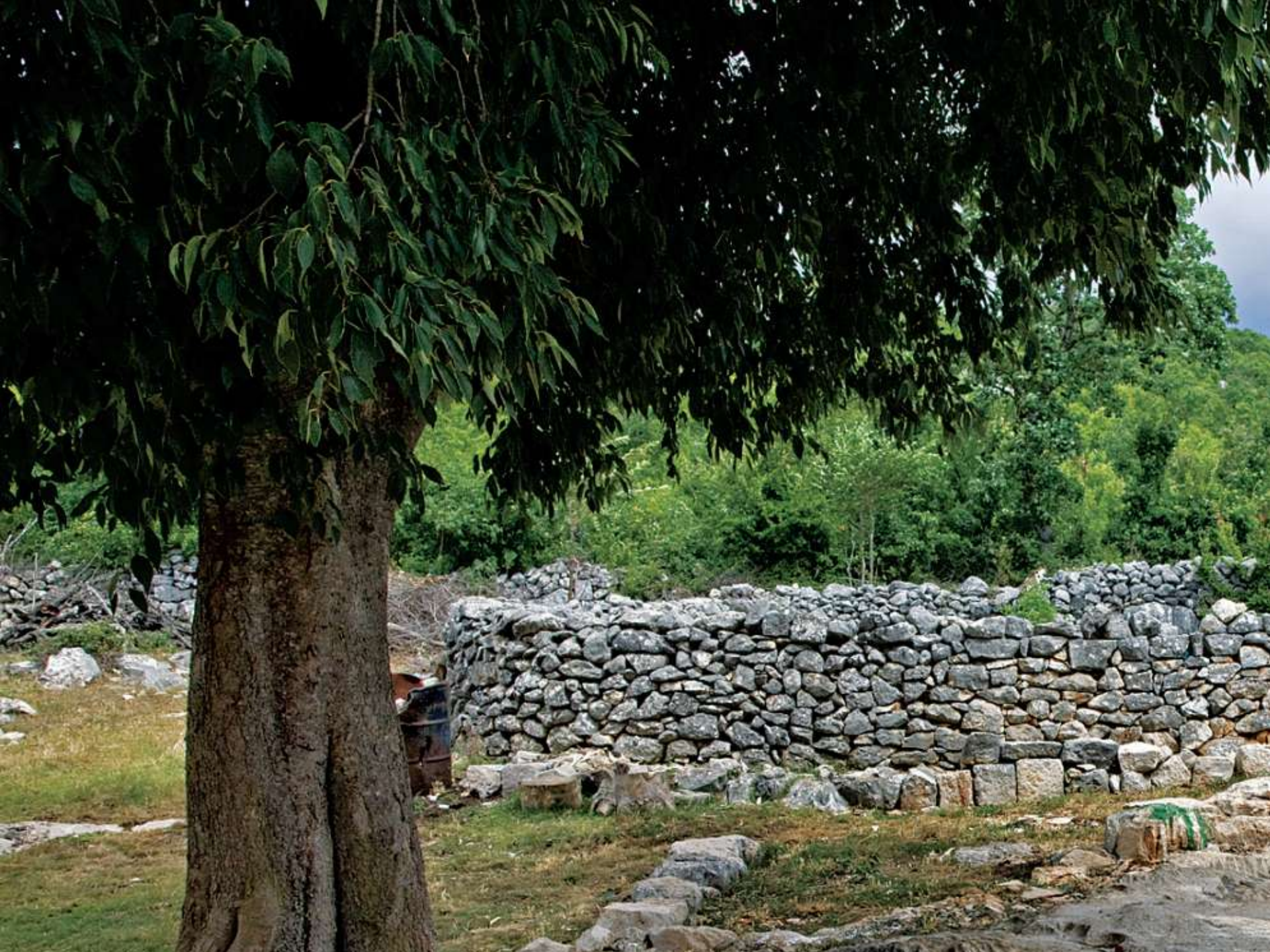

HVALA NA POZORNOSTI

uz stihove A. Šilovića

O kamenu sudbino moja
bogastvo moje siromašno
siromaštvo moje bogato.